

gaan. Daarbij werd kanker vastgesteld. Hoewel hij door een operatie van zijn ziekte kon worden afgeholpen, bleef hij zijn verder leven invalide.

Vanaf die tijd kon Paul zijn energie gebruiken voor zijn ideaal: bescherming van natuur en milieu. En dat hebben we geweten! Geen initiatief in die jaren op het gebied van de landschapsbescherming, of Paul van der Horst had er de hand in. Hij was de motor achter allerlei activiteiten op het gebied van de natuurbescherming, de spil waarom het Venlose milieufront draaide. Altijd werd met hem overleg gepleegd, want Paul was overal van op de hoogte. Zonder Paul van der Horst, zo kunnen we zonder overdrijving vaststellen, waren veel acties voor behoud van natuur en landschap niet eens van de grond gekomen.

Paul trok vaak alle werk dat te doen was naar zich toe; als iedere perfectionist kon hij moeilijk iets uit handen geven. Onvoorstelbaar is dat hij daarbij nog tijd had voor zijn gezin en voor een passie die voor velen onbekend is gebleven: het schilderen van vogels en landschappen. Wat een energie: van de vereniging Vrienden der Natuur was hij voorzitter en penningmeester, hij voerde de ledenadministratie en een groot deel van de correspondentie, hij was tot mei van dit jaar bestuurslid van het overkoepelende Natuurhistorisch Genootschap. Verder schreef hij al die jaren de convocatie voor de vereniging en was hij redacteur van het nieuwe kwartaalblad. Hij was actief in de studiegroep Natuur en Landschap. Hij was de grote man achter de Jeugdnatuurwacht en, zij het niet vanaf het allereerste

begin, mede-initiator van wat nu de Educatieve Stadsboerderij in Venlo is, waarbij hij zich speciaal inzette voor het natuuronderwijs aan kinderen.

Paul wist veel mensen enthousiast te maken voor al deze zaken en beseftte nauwelijks wat daarvan de consequentie was: het werk werd door meer handen gedaan, hij moest afstand nemen van hartstochtelijke bezigheden. Hij wist dat de toekomst aan de jonge garde was, hij wist dat hij gas terug moest nemen. Maar hij deed het met pijn in het hart.

In Paul van der Horst verliest de natuur in Noord-Limburg de beste advocaat die zij in jaren heeft gehad. Het is te hopen dat zijn werk met evenveel energie en enthousiasme, met evenveel kennis en liefde wordt voortgezet. Een beter eerbetoon is niet denkbaar.

Verslagen van de maandelijkse bijeenkomsten

Te Heerlen op 10 december

Na zijn welkomstwoord, waarin hij de heer H. Finken - die onlangs was hersteld van een ernstige ziekte - speciaal begroette, gaf de voorzitter de aanwezigen de gelegenheid tot het doen van mededelingen.

De heer de Vries had op 29 november een vleermuis gezien, wat hem erg laat in het voorjaar voorkwam. De heer Besjes meldde daarop nog één vleermuis te hebben waargenomen op 9 december j.l. Verder bleken in november overtrekkende Kraanvogels (*Grus grus*) te zijn gesignaleerd: Hr. Finken: 50 ex. op 3 november te Heerlen, Hr. van Geel: 220-230 ex. op 16 november te Geleen en hr. J. Wouters: 106 ex. op 16 november te Geleen.

Laatstgenoemde deelde voorts mee nabij de bekende Spreuwenslaapplaats in Maastricht twee Slechtvalken te hebben gezien. Hij vroeg zich af of dit misschien jachtvalken waren geweest, waarmee men geprobeerd had de Spreuwen van de slaapplaats te verdrijven. Hierover was niemand iets bekend.

Tot slot deed de heer Spreuwenberg melding van een slaapplaats van Wit-

te kwikstaarten (*Motacilla alba*) in Schaesberg. Eind maart 1983 zag hij dat Witte kwikstaarten zich tegen de avondschemering verzamelden op het platte dak van een school, om daarna de nacht door te brengen in een ongeveer drie meter hoge Laurierhaag (*Prunus laurocerasus*). Ook dit jaar blijken de kwikstaarten hier weer te slapen. Zo telde hij op 8 december j.l. 94 exemplaren. Gezien het feit, dat Witte kwikstaarten om deze tijd van het jaar overal maar spaarzaam voorkomen, is het waarschijnlijk dat ook vogels uit de weidere omgeving hier de nacht doorbrengen.

Daarna gaf de heer Bult het woord aan de heren Wouters voor hun voordracht met lichtbeelden over de vogels van het hellingbos en de vogels van de heide. De eerste serie gaf de aanwezigen een overzicht van het vogelleven van het hellingbos en de aangrenzende akkers en waterlopen, waarbij fraaie opnamen van vogels werden afgewisseld met dia's van de verschillende biotopen, planten en 'n enkele vlinder.

Bewondering oogstten vooral foto's

van onder meer IJsvogel, Waterspreeuw, Steenuil en Winterkoning.

De na de pauze vertoonde serie "Vogels van de heide" was identiek van opzet, bevatte echter zo mogelijk nog mooiere opnamen. In deze reeks vielen vooral op: Waterral, Korhoen, Nachtzwaluw en Porcelainhoen.

Een boeiende avond, hetgeen ook bleek uit het gul applaus van de aanwezigen.

Te Maastricht op 13 december

Nadat de voorzitter iedereen welkom had geheten, was er een beperkte mogelijkheid om mededelingen te doen. De heer Vossen las een selectie voor uit een lijst met interessante vogelwaarnemingen, voornamelijk uit de omgeving van het grindgat bij Eijsden. De volledige lijst is doorgezonden aan de Vogelstudiegroep. De heer Damen meldde de waarneming van een IJsvogel op 31 oktober langs het Julianakanaal bij Bunde.

De heer Felix wees op de werkzaamheden die de Provinciale Waterstaat

momenteel uitvoert op de westzijde van de Sint Pietersberg. Hij vreest dat door het kappen van met name Sleedoorns de populatie van de Berkepage (*Tecla betulae*) schade zal ondergaan. De heer Hillegers, die samen met de heer De Graaf zitting heeft in een Adviesgroep voor het Beheer van de Pietersberg, zette daarop uitvoerig uiteen wat de plannen zijn met de vegetatie op de westhelling. Bij natuurbeheer moeten helaas vaak compromissen gevonden worden waarbij maatregelen die gunstig zijn voor de levensgemeenschap als geheel wellicht minder gunstig kunnen zijn voor bepaalde organismen. Voor wat de Berkepage betreft, stelde hij daarbij dat er voor deze vlinder voldoende Sleedoorns overblijven voor de eiafzetting.

Br. V. Lefeber vroeg de aanwezigen hem attent te maken op (oude) wespennesten. Zij die nog (bereikbare) nesten weten, kunnen contact opnemen met de secretaris van het Genootschap.

Voorts werden door de heren Otten, De Graaf en Van Mourik meldingen gedaan van overtrekkende Kraanvogels. De waarnemingen zijn doorgegeven aan de Vogelstudiegroep.

Vervolgens kreeg de heer J. Wanders het woord voor een voordracht over de Das (*Meles meles*). Aan de hand van vele, merendeels door spreker zelf gemaakte, dia's kregen de aanwezigen een goede indruk van de kenmerken en levenswijze van deze ook in Limburg bedreigde diersoort. Uitvoerig werd aandacht besteed aan de bouw van Dassenburchten, waarvan de gangen tot circa 10 m diepte kunnen reiken en waarvan de storthoop uit zo'n 30 m³ weggegraven grond kan bestaan.

Het tweede deel van de voordracht ging de heer Wanders in op de verspreiding van de Das in Nederland. Hij baseerde zich daarbij op landelijke onderzoeken uit 1960 en 1980. Bij deze laatste inventarisatie, waarin spreker een groot aandeel had, zijn alle Dassenburchten in Nederland in kaart gebracht en uitvoerig beschreven. Uit vergelijkingen van oude en recente gegevens bleek dat het aantal Dassen(-burchten) in Nederland in deze

eeuw drastisch is teruggelopen en dat er momenteel nog maar een klein aantal min of meer geïsoleerde populaties voorkomen, met name in Gaasterland, op de Veluwe, in Noord-Limburg, in Midden-Limburg nabij Roermond en in Zuid-Limburg. Spreker schatte het aantal Dassen in Nederland op 600 tot 700 waarvan circa 300 in de provincie Limburg. Als belangrijkste oorzaken van de achteruitgang noemde de heer Wanders de vernietiging van geschikte biotopen (steeds meer grasland wordt in bouwland omgezet!) en de stroperij (klemvallen, uitgraven van burchten, enz.). Speciale aandacht besteedde de heer Wanders aan de jacht op Dassen waarbij hij een groot aantal authentieke jachtwerktuigen toonde zoals bijvoorbeeld de Dassen-tang en zak. Het was bij de jacht op Dassen vooral te doen om het Dassenvet waaraan een grote geneeskrachtige werking werd toegeschreven. Voor het dier gevild werd, vonden bovendien vaak gruwelijke spelen plaats waarbij gewed kon worden welke hond een Das in een ton of klein schuurtje de baas zou kunnen.

Na een levendige discussie kon dr. Lever rond half elf namens de aanwezigen terugblikken op een geslaagde en leerzame avond waarbij hij de heer Wanders uitvoerig bedankte voor zijn bijdrage.

Te Maastricht op 3 januari

De eerste bijeenkomst van het nieuwe jaar moest de voorzitter, dr. Lever, helaas beginnen met de trieste mededeling dat het oud-hoofdbestuurslid de heer P.A. van der Horst ons op tweede kerstdag plotseling was overleden. Dr. Van Nieuwenhoven memoreerde daarop kort de vele verdiensten van de heer Van der Horst voor ons Genootschap en voor Kring Venlo in het bijzonder (zie het In Memoriam elders in dit Maandblad) waarna de voorzitter de vele aanwezigen verzocht de heer Van der Horst enkele ogenblikken staande te willen herdenken.

Deze avond stond, zoals gebruikelijk op de eerste bijeenkomst van het nieuwe jaar, in het teken van de jaarlijkse vleermuistellingen, waarin ons Genootschap een groot aandeel

heeft.

De heer De Grood gaf een korte uiteenzetting over de inhoud van de door de Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven van het Genootschap verzorgde tentoonstelling "Meynen Merghel" die daarna en in de pauze kon worden bezocht.

Dr. A.M. Voûte was voorts bereid gevonden een overzicht te geven van de geschiedenis van het vleermuisonderzoek in Nederland. Spreker zei hierbij met opzet voorbij te willen gaan aan al het onderzoek dat voor circa 1930 plaatsvond (omdat dit voornamelijk systematisch van aard was) en omdat hij, gezien de beperkte tijd die ter beschikking stond, slechts de grove lijn in de ontwikkeling van het vleermuisonderzoek in Nederland zou kunnen geven.

In de dertiger jaren startten de gebroeders L. en P. Bels met langdurig populatiedynamisch gericht onderzoek. Zij ringden tussen 1936 en 1951 ruim 17000 exemplaren van 14 vleermuissoorten. De doelstellingen van het onderzoek lagen vooral op het gebied van de soortenrijkdom, trek, homing, plaatstrouw, populatiesamenstelling, enz. De eerste jaren stonden daarbij nog de boombewonende soorten centraal. Pas later werden ook de in de Zuidlimburgse onderaardse gangenstelsels overwinterende vleermuizen bij het onderzoek betrokken. L. Bels, inmiddels verbonden aan het Zoologisch Laboratorium van de Rijksuniversiteit Utrecht, beëindigde zijn vleermuisonderzoek in 1952 met het bekende proefschrift "Fifteen years of Bat banding in the Netherlands". Van degenen die het werk voortzetten mogen Van Heerdt en Sluiter niet onvermeld blijven. Van 1951 tot 1957 ringden zij nog eens circa 6000 vleermuizen. Daarna werd om een aantal redenen met het ringen gestopt. Een uitzondering hierop vormden echter gespecialiseerde deelonderzoeken naar de Rosse vleermuis, de Me

over oecologie, embryologie, populatiedynamisch onderzoek, verspreidingsbiologie, gebitsontwikkeling, trek en winterslaap van vleermuizen.

Uitvoerig ging spreker ook in op de bijdragen van Ir. D.C. van Schaik, dr. Punt (fysiologie), dr. Van Eijndhoven (acarologie) en van Van Nieuwenhoven en Daan (oecologische fysiologie).

Het wegvallen van het ringonderzoek leidde ertoe dat Sluiter en Van Heerdt en medewerkers zich toe gingen leggen op andere aspecten van het vleermuisonderzoek: de plaatskeuze van de verschillende soorten in de onderaardse kalksteengroeven.

Aan het eind van de zestiger en het begin van de zeventiger jaren werd het steeds duidelijker dat de door Sluiter en Van Heerdt in 1962 veronderstelde stabilisatie van het vleermuisbestand helaas niet reëel was. Verschillende vleermuissoorten blijven ook nu nog in aantal achteruit

gaan door een complex van factoren: degradatie van het milieu, vernietiging van winterverblijven, verontreiniging, verdwijnen of vergiftiging van vleermuisvoedsel, klimatologische verschuivingen, enz.

In 1973 leidde dit tot wettelijke maatregelen ter bescherming van vleermuizen. Het vleermuis-"onderzoek" (zo dit nog onderzoek geneoemd mag worden) ontwikkelt zich daarna in de richting van vleermuisbescherming en voltrekt zich onder overkoepelend toezicht van de Commissie voor Vleermuisbescherming (een onderdeel van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming). Helaas blijven de gebundelde inventarisatiegegevens wijzen in de richting van een voortgaande achteruitgang van een groot aantal soorten.

De vleermuisbescherming in Nederland heeft er in de zeventiger jaren enige nieuwe aspecten bij gekregen. Zo heeft het begrip "vleermuisreser-

vaat" uitbreiding gekregen in de richting van boombewonende vleermuissoorten.

De heer Voûte betreunde het overigens dat het (ook internationaal) hooggewaardeerde vleermuisonderzoek in Nederland sinds de jaren zeventig is afgegleden tot een "verwaarloosde" activiteit. Hij hoopt dan ook dat er binnenkort nieuwe mogelijkheden zullen ontstaan voor vleermuisonderzoek op het nivo van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. De huidige jaarlijkse inventarisaties dienen echter daarnaast door te gaan omdat de daaruitvoorkomende gegevens onmisbaar zijn voor een adequate bescherming van vleermuizen.

Na een interessante discussie werd de heer Voûte door de voorzitter bedankt voor zijn boeiende en rijk met vele historische en unieke opnamen geïllustreerde voordracht om vervolgens eenieder wel thuis te wensen.

Wijziging in het ledenbestand van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg in 1984

Zoals gebruikelijk stelde de administrateur van ons Genootschap, de heer A. Koomen, weer een lijst op van mutaties in het ledenbestand.

In 1984 meldden zich de volgende nieuwe leden aan:

Adema G., Praediniussingel 53 - 9711 AG Groningen
Aggenbach C.J.S., Op de Vaard 6 - 6444 AH Brunssum
Aldenberg H.F., Eenhoornsingel 81C - 6216 CR Maastricht
Backerra L.J., Muskietierslaan 1 - 6213 BR Maastricht
Backbier L.A.M., van Galenstraat 54 - 6163 XW Geleen
Bekx J.M., Ranonkelstraat 30 - 5644 LD Eindhoven
Berkers P.A.M., Houtstraat 7 - 5911 JB Venlo
Bels P.H., Smaragdgrift 5 - 3436 BV Nieuwegein
Berg H.H.M. v.d., Hoefboomgaard 5 - 6227 EP Maastricht
Bosch Fr. v.d., Groeneveer 310 - 1103 EV Amsterdam
Boon René, 1ste Franklinstraat 2 - 5621 GG Eindhoven
Boom Mark, Karel V-laan 60 - 5915 ZB Venlo
Boom Roel, Karel V-laan 60 - 5915 ZB Venlo
Bremers Inge, Arkebusruwe 39 - 6218 RV Maastricht
Bronchers Ronnie, van Slijpenstraat 43 - 6225 BK

Maastricht
Broek Tim v.d., Sparrenhoven 18 - 6225 HC Maastricht
Caumans A.D., Brialmontstraat 10 - 5913 HJ Venlo
Chorus E.M.A., Aan de Pas 36 - 5935 VL Steyl
Cobben, N.P., Bergerstraat 38 - 6226 BD Maastricht
Cox M.W., Willemstraat 38 - 5912 ER Venlo
Crombach B., Enschtsestraat 182 - 5014 DK Tilburg
Daemen F., Mgr. Brullstraat 16A - 6336 AW Hulsberg
Deguelle P.F., Hoebigerweg 59 - 6287 AS Eys
Delsing P.P.M., Pr. Christinastraat 7 - 6101 HG Echt
Diermen J. v., Postbus 460 - 5460 AL Veghel
Driessen G.W.H., Kenzenstraat 2A - 5935 BB Steyl
Endstra K., Beatrixstraat 14 - 6447 CM Merkelbeek
Ernst G.H.J.H., van Loonstraat 34 - 6081 BP Haalen
Frigge P.A.J., Daalseweg 300 - 6523 CD Nijmegen
Geraedts J., Heythuysenweg 3 - 6085 NH Horn
Gerritsen D., Reaalruwe 24 - 6218 CN Maastricht
Grotenberg T., Vinckenhofstraat 100 - 5913 EG Venlo
Grueles Sticht., Rijksweg 32 - 6247 AJ Gronsveld
Gulik P. van, Pepijnstraat 73 - 5921 HL Venlo
Hage J.W. van, Molenweg 2 - 5871 CH

Broekhuizenforst
Heyster A.M.H., Leeuwerikstraat 24 - 5922 VL Venlo
Himpens P., Vestingstraat 50 - 8320 - Brugge
Janssen Achterberg H.G., A. Thijmstraat 1 - 5921 BA Venlo
Joosten J., Rijnsteeg 8 2c - 6708 PP Wageningen
Keiren H., de Tichelarij 27 - 5913 HJ Venlo
Kessels F.A.H., Hogekampweg 5 - 5913 TR Venlo
Klinkenberg J., K. Oryrode 16 - 2717 CD Zoetermeer
Krompvoets A., Pepijnstraat 1